

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПЕРЕКЛАДУ

Козловська С.В.

магістрантка;

Цьох Л.Й.

*кандидат філологічних наук, доцентка,
Ужгородський національний університет*

РОМАН Е. ГЕМІНГВЕЯ «ПО КОМУ ПОДЗВІН»: ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ ЛІНГВОСТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ

Першочерговим завданням художнього перекладу справедливо вважається повне і якомога точне відтворення своєрідності оригіналу. Як один із шляхів його вирішення вчені перекладознавці пропонують всебічний перекладознавчий аналіз першоджерела. У перекладознавстві існують різні підходи до визначення мети, сутності, та етапів проведення такого аналізу (І. Алексеєва, М. Брандес і В. Провоторов, К. Норд та ін.). Дослідниками наголошується необхідність виокремлення комунікативної, композиційно-сміслової і прагматичної структури тексту, актуального синтаксису, семантичних блоків, характеру їх побудови та зв'язків. Практично всі дослідники стверджують необхідність враховувати жанрово-стильову приналежність тексту, що допомагає визначити доміанти ідіостилю та стратегії їх збереження у перекладі. Ми погоджуємося з авторами статті про перекладознавчий аналіз жанру антиутопії, які зазначають, що «лінгвостатистичні характеристики та квантитативні показники тексту суттєво сприяють такій ідентифікації і можуть стати конкретними орієнтирами у встановленні еквівалентності перекладів» [7].

Мета нашого дослідження – кількісний перекладознавчий аналіз тексту роману Ернеста Гемінгвея «По кому подзвін» [8] з метою виявлення доміант ідіостилю, що впливають на перекладацькі стратегії.

В Україні проблематику застосування кількісних методів у лінгвістиці активно вивчають В. А. Широков [2; 6], В. І. Перебийніс [4; 5],

С. Н. Бук [1] й ін. На основі їх праць була сформована методика кількісного перекладознавчого аналізу оригіналу.

Для обчислень ми використовували середовище програми AntConc, яка дає можливість визначити частоту вживання та ранг кожної словоформи. Для подальшої роботи результати попередньої обробки тексту перенесено в середовище MS Excel, де за допомогою опції «Проміжкові результати» визначено, якою частиною мови є кожне слово, його лему та кількість слововживань, словоформ та лем.

Кількість слововживань, словоформ та слів подано у таблиці 1.

Таблиця 1

Квантитативні показники оригіналу

Кількість слововживань	173150
Кількість словоформ	8586
Кількість слів	6001

Джерело: розроблено автором

За допомогою спеціально написаної комп'ютерної програми було здійснено також кількості абзаців, речень та букв, кількість слів з частотою 1 та ≥ 10 , кількість різних частин мови. Наведемо результати:

Кількість Нарах legetena – слів, які трапилися у досліджуваній вибірці один раз, тобто мають частоту 1 – 3909.

Нарах legetena: словник – 2454

Кількість слів з частотою ≥ 10 – 1078.

Кількість речень – 13631.

Кількість букв – 699675.

Кількість самостійних частин мови: текст – 123476

Кількість самостійних частин мови: словник – 5806

Кількість службових частин мови: текст – 49676

Кількість службових частин мови: словник – 194.

На основі цих даних можна обчислити ряд індексів, що різносторонньо характеризують лексичний рівень тексту [1; 7; 9].

Індекс словникової різноманітності становить відношення обсягу словника лем до обсягу тексту (чим більше значення цього показника, тим багатша мова письменника).

Середня повторюваність слова у тексті складає відношення обсягу тексту до кількості словоформ, тобто показує скільки приблизно разів ужито кожне слово у тексті.

Індекс винятковості для тексту характеризує варіативність лексики, тобто показує частку тексту, яку займають слова, що трапилися 1 раз.

Індекс винятковості для словника складає відношення кількості лем з частотою 1 до обсягу словника.

Індекс концентрації тексту вказує частку тексту, яку займають слова, що трапилися 10 разів і більше.

Індекс лексичної щільності тексту виражає відношення частин мови відкритого класу (використовуємо традиційну класифікацію англійських частин мови: відкритий (змістовий) клас: іменник, прикметник, дієслово, прислівник; закритий (функціональний) клас: займенник, числівник, прийменник, сполучник, артикль, вигук) в тексті до загальної кількості слів. Більш лексично щільними, таким чином, будуть тексти, в яких використовується менше службової лексики.

Автоматичний індекс читабельності розроблений у 1967 р. в університеті Цинцинатті для потреб ВПС США. Його автори – Е. Сміт та Р. Сентер [10]. Первинно за допомогою цього індексу можна було оцінити ступінь читабельності текстів посібників та різноманітних документів. Згодом його застосування поширилося на інші сфери. На відміну від інших відомих індексів читабельності, наприклад Flesch-Kincaid, Gunning Fog Index, SMOG Index, та формули читабельності Fry Readability Formula – його перевагою, поряд з індексом Coleman-Liau (1975), є те, що він не залежить від конкретної природної мови друкованого тексту, оскільки враховує не склади, а співвідношення знаків у слові та кількості речень. Його формула виглядає так: $ARI = 4,71 * C / W + 0,5 * W / S - 21,43$, де C – кількість символів в тексті, W – кількість слів в тексті, S – кількість речень в тексті [3].

Вищезгадані коефіцієнти для тексту роману Е. Гемінгвея «По кому подзвін» подано у таблиці 2.

Квантитативні характеристики лексичного рівня роману «По кому подзвін» свідчать про високий індекс словникової різноманітності та коефіцієнт винятковості словника. За таблицею можливих значень автоматичного індексу читабельності максимальним є число 12, отже текст Е. Гемінгвея відповідає восьмому рівню складності.

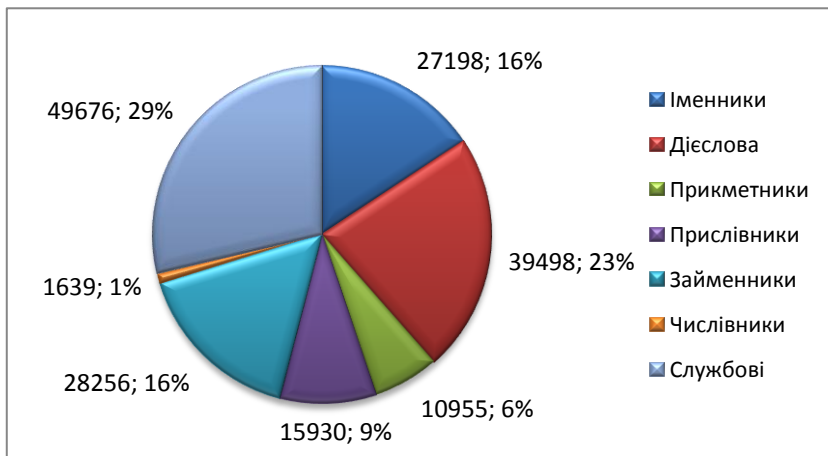
Таблиця 2

Лексичні кількісні індекси тексту

№	Індекс	Значення
1	Багатство словника	0,03
2	Середня повторюваність слова в тексті	28,85
3	Індекс винятковості тексту	0,02
4	Індекс винятковості словника	0,41
5	Індекс концентрації тексту	0,01
6	Індекс концентрації словника	0,18
7	Автоматичний індекс читабельності	7,85

Джерело: розроблено автором

Співвідношення частин мови вважають одним із елементів статистичної характеристики індивідуального авторського стилю. Розподіл слів за частинами мови у тексті подано на діаграмі (рис. 1).

Рис. 1. Розподіл слововживань за частинами мови

Джерело: розроблено автором

У реєстрі тексту оригіналу найчастотнішими виявилися дієслово (23%), іменник (16%), та займенники (16%), які дещо випереджають прислівники (9%) та прикметник (6%). Очікувано значну частину тексту займають службові (29%), а найменша частка належить числівникам

(1%). Переважання дієслів над іншими частинами мови відкритого класу свідчить про вербальний ідіостиль твору.

Таким чином, ми провели лінгвостатистичну параметризацію тексту роману Е. Гемінгвея «По кому подзвін». Визначені нами індекси, поряд з традиційними методами якісного аналізу художнього твору, можуть стати основою для порівняння оригіналу та перекладів твору з метою дослідження проблеми збереження ідіостилу при перекладі та характеристиці оптимальних перекладацьких стратегій.

Список використаних джерел:

1. Бук С. Інтерпретація лексики роману Івана Франка «Великий шум» у кількісно-статистичному аспекті / С. Бук // *Studia Metodologica*. – Вип. 30. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2010. – С. 145-153.
2. Корпусна лінгвістика / В. А. Широков, О. В. Бугаков, Т. О. Грязнухіна та ін. – К.: Довіра, 2005. – 471 с.
3. Кричківська А. М. Застосування інформаційних технологій для стандартизації методології створення навчальної літератури / А. М. Кричківська, Ж. П. Парашин, О. В. Швед, І. І. Губицька, Л. Д. Болібрux, В. П. Новіков // *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Інформатизація вищого навчального закладу. – 2014. – № 803. – С. 81-85.
4. Перебийніс В. І. Статистичні методи для лінгвістів: Навчальний посібник / В. І. Перебийніс. – Вінниця: Нова книга, 2001. – 168 с.
5. Перебийніс В. С. Частотні словники та їх використання / В. С. Перебийніс, М. П. Муравицька, Н. П. Дарчук. – К., 1985. – 204 с.
6. Прикладна лінгвістика та лінгвістичні технології: *MegaLing-2006*: зб. наук. пр. / Ред.: В. А. Широков; НАН України. Укр. мов.-інформ. фонд, Тавр. нац. ун-т ім. В. І. Вернадського. – К.: Довіра, 2007. – 345 с.
7. Цьох Л. Й. Лінгвостатистичні методики в перекладознавчому аналізі антиутопії / Л. Й. Цьох, О. І. Джулик // XVIII International Scientific and Practical Conference Social and Economic Aspects of Education in Modern Society (October 28, 2019, Warsaw, Poland). – Warsaw: RS Global Sp. z O.O., 2019. – С. 30-34.
8. Hemingway E. For Whom the Bell Tolls / E. Hemingway. – London: Arrow Books, 1994. – 506 p.
9. Kulchytskyi I. Quantitative equivalence level in poetry translation / I. Kulchytskyi, L. Tsiokh, M. Malaniuk // *Комп'ютерні науки та інформаційні технології (CSIT-2018): матеріали XIII-ої Міжнародної науково-технічної конференції, 11–14 вересня 2018 р., Львів – Львів: Вежа і Ко.* – С. 51-54.
10. Senter R. J. Automated Readability Index. [Електронний ресурс] / R. J. Senter, E. A. Smith // *Wright-Patterson Air Force Base*. p. 3. AMRL-TR-6620. – 1967. – Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/Automated_readability_index